

Донбас і Крим: спогади про майбутнє

**«Майбутнє – це ретельно знешкожене теперішнє».
Брати Стругацькі,
«Гидкі лебеді»
(1967 р.)**

Ключовим викликом розвитку української державності традиційно була і залишається проблема конфліктної неузгодженості між тактичними завданнями та стратегічними цілями. У певному сенсі нинішня криза, що акумулювалася в тимчасову втрату контролю над окремими територіями України, є своєрідним наслідком означеного дисбалансу пріоритетів. Відповідно, як ніколи актуальною для нашої державної політики стає максима У. Черчилля: якщо політики орієнтуються лише на наступні вибори, то державні діячі повинні орієнтуватися на наступні покоління.

Беззаперечним є факт, що нині чинник безпеки посідає центральне місце в єдиній і цілісній системі державно-політичних пріоритетів, які повинні забезпечувати стабільний розвиток і злагоду в українському суспільстві. У національному безпекознавчому та конфліктологічному дискурсах необхідно приділяти окрему, але принципову увагу перш за все стратегічним питанням відновлення територіальної цілісності та належного ступеня суверенності нашої держави, особливо в загальнометодологічному контексті переходу від дисциплінарності до проблемності. Одним із цікавих прикладів такого дискурсу можна вважати колективну

монографію «Донбас і Крим: ціна повернення», підготовлену авторським колективом співробітників Національного інституту стратегічних досліджень при Президентіві України.

Написана досвідченими фахівцями, вона є антиподом популістських, урапатріотичних і пропагандистських підходів до вирішення проблеми, зразком коректного та толерантного осмислення її зародження та ескалації, а також виваженого сценарного аналізу перспектив вирішення.

Авторами було чітко визначено мету дослідження, що полягає у з'ясуванні часової та сценарної специфіки проблеми повернення Донбасу та Криму. Остання розглядається у двоєдиному – внутрішньому та зовнішньому – контексті. Внутрішній контекст обумовлений проблемами Криму та Донбасу як такими – регіональною специфікою політичних негараздів, економічних втрат і соціальних проблем. Зовнішній – загальнополітичною ситуацією в Україні, а також складною специфікою «вбудованості» у непростий геостратегічний простір.

Рецензія на: **Донбас і Крим: ціна повернення** : монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна, О.С. Власюка, Е.М. Лібанової, О.М. Ляшенко. – К. : НІСД, 2015. – 474 с.

Вдалою вбачається структура колективної монографії, яка логічно, повно й точно відображає задум і концепцію проведеного дослідження. Вона має вигляд смислових блоків, нанизаних на історико-хронологічну вісь розвитку проблеми – починаючи від історико-політичної генези конфлікту та закінчуючи політико-футурологічними сценаріями його вирішення. Логіка викладення матеріалу підпорядкована наскрізному підходові, що дає можливість авторам об'єднати в один цілісний ланцюг події з політичного минулого і варіанти майбутнього, охоплюючи кілька вимірів вивчення проблеми в сучасних багатовимірних реаліях державного розвитку. Цьому відповідає поділ роботи на відповідні частини, згруповані у профільні смислові блоки безпеково-констатаційної, ресурсно-оціночної та сценарно-прогнознаї спрямованості.

Квінтесенцією монографічного дослідження є запропоновані та критично оцінені сценарії повернення Донбасу (від «жорстких» воєнно-політичних до «м'яких» економіко-політичних).

Аналізована колективна монографія своїми інтенціями та змістом більш ніж красномовно підтверджує актуальність і затребуваність у нинішній Україні зазначеної на початку цієї рецензії ідеї видатного британця. Глибина та ступінь сценарного опрацювання

проблеми дають змогу покласти останні в основу державних стратегій не тільки самого процесу відновлення належної територіальної цілісності, а й похідного «постконфліктного миробудівництва».

Цінність фундаментального монографічного дослідження полягає не лише в суто пізнавальному аспекті. Проведена фахова «робота над помилками» підказує додаткові можливості вирішення найгострішої проблеми державного будівництва. Ідеться, зокрема, про позитивне національно-патріотичне «(пере)виховування» громадськості, підвищення довіри до політичних форматів і діалогових механізмів трансрегіонального діалогу та співробітництва, розвиток специфічних соціально-політичних характеристик громадянського суспільства, які дали б змогу відіграти роль ідеолога й організатора «руху приєднання», подолання медіа-ідеологічного опору з боку сепаратистського середовища тощо.

На жаль, поза увагою авторів монографії залишилося важливе питання уможливлення практичної реалізації запропонованих сценаріїв або декомпозиції їхніх елементів. Однак цей аспект, з одного боку, скоріше є дискусійним, а з іншого – потребує окремого дослідження зі своєю науково-методологічною специфікою. Адже «майбутнє, – як писав П'єр Буаст, – це канва, по якій уява виши-

ває згідно зі своєю прихмою, але малюнок її ніколи не буває досконалим».

У цілому, колективна монографія «Донбас і Крим: ціна повернення» – це насамперед концептуально-політичне дослідження проблеми повернення Донбасу та Криму, результати якого є помітним кроком практичного спрямування, орієнтованим на підвищення загальної якості та фаховості національного (а також, принаймні частково, міжнародного) дискурсу безпеки. Будучи безсумнівним інтелектуальним внеском у розвиток вітчизняної безпекознавчої думки, вона також має неабияке прикладне значення. Ґрунтовно досліджене командою науковців Національного інституту стратегічних досліджень при Президентіві України коло питань стосовно співвідношення «ціни» та «якості» повернення Донбасу та Криму повинно бути покладене в основу відповідної стратегії збереження національної цілісності України.

Олексій ПОЛТОРАКОВ,
кандидат політичних наук, радник при дирекції НІСД

Перше системне і детальне бачення подій навколо Донбасу та Криму

Презентуючи наприкінці минулого року в Києві колективну монографію «Донбас і Крим: ціна повернення», директор Національного інституту стратегічних досліджень, представник політичної групи від України в Тристоронній контактній групі Володимир Горбулін зазначив, що ця наукова робота

становить собою впорядкований аналіз подій у зазначених регіонах.

«Чи можливе повернення Донбасу і Криму в найближчому майбутньому? На це запитання у монографії дається позитивна відповідь. Як скоро це може статися? Можемо ствердно говорити про середньострокову і довгострокову перспективу... Проблема полягає в тому, що вирішення зазначених питань не залежить лише від України і тих, хто проживає на окупованих територіях. Не можна забувати, що Україна ... втягнута у збройний конфлікт. На національну безпеку України, на глобальну безпеку і на строки повернення Донбасу і Криму безпосередньо впливають рішення, прийняті в Кремлі», – висловив думку В. Горбулін.

За його словами, і в Україні, і в самій РФ немає сумнівів у тому, що у Донбасу і Криму немає майбутнього в Росії. «Але доти, доки там перебуває російська окупаційна армія, спецслужби і маріонеткові режими – повернення неможливе», –

наголосив експерт. У зв'язку з цим, як він вважає, необхідно зосередити всі зусилля на тому, щоб «змусити Росію піти з Донбасу та Криму».

Розмірковуючи про те, яким чином можна протистояти агресорові, В. Горбулін наголосив, що автори монографії звертають увагу на обмежені можливості України в цьому плані. За його словами, активно повинна працювати дипломатія, громадянське суспільство та інформаційні служби. «Безумовно, в цій справі ми розраховуємо на допомогу союзників. Санкційний тиск Заходу на Росію, моральна й політична ізоляція агресора є найважливішою складовою, – сказав директор інституту, додавши: Змусити сьогодні Росію піти з Донбасу – це лейтмотив Мінського процесу».

За словами В. Горбуліна, автори монографії допускають критику Мінського процесу, але зазначають, що наразі немає альтернативного несилового способу узгодження інтересів.

Стосовно ж сценаріїв повернення Донбасу, авто-

ри наукової роботи вказують на так звані хорватський (жорсткий сценарій, який передбачає звільнення територій шляхом силової операції), молдовський (компроміс із маріонетковим режимом) і німецький (об'єднання країни після переосмислення причин розколу) сценарії.

Повернення Криму вчені та експерти вбачають у кількох можливих сценаріях: реконквісті, народній війні, мирній реінтеграції, дипломатичній реінтеграції.

Рецензент монографії, заступник директора Інституту законодавства Верховної Ради Євген Бершеда наголосив, що ця праця вчених – «перше системне і детальне бачення подій навколо Донбасу і Криму».

Директор Інституту демографії і соціальних досліджень Елла Лібанова вказала, що Україна програє Росії інформаційну війну. Вона висловила переконання в тому, що публікація книги буде серйозним кроком до здобуття Україною переваги в цій інформаційній війні.

За матеріалами ЗМІ